

ارزیابی تفاسیر رایج از نفس الامر و بیان چیستی آن

براساس دیدگاه نهایی ملاصدرا

سیده زهرا موسوی بایگی^(۱)

سید محمد موسوی بایگی^(۲)

چکیده

یکی از مباحثی که در دهه‌های اخیر در آثار علمی-فلسفی مطرح شده، معرفت‌شناسی و مسائل مرتبط با آن، از جمله مسئله «معیار و مناط صدق گزاره‌ها» است. متفکران مسلمان بر این باورند که معیار صدق گزاره‌ها، مطابقت با نفس‌الامر است اما در تفسیر نفس‌الامر، دیدگاه‌های متفاوتی ارائه داده‌اند. این پژوهش که با روش کتابخانه‌یی به‌گردآوری داده‌ها و سپس توصیف و تحلیل آنها پرداخته، ضمن ارزیابی سه دیدگاه مشهور درباره حقیقت نفس‌الامر انتقادات وارد بر آنها و نیز روشنگری در باب عدم تمامیت آن تفاسیر، درصدد اثبات این نظریه است که نفس‌الامر عبارتست از «علم ذاتی تفصیلی خداوند». دیدگاه مختار نگارندگان هماهنگ با مبانی اندیشه صدرالمتألهین، و برگرفته از اصول عرفانی است.

کلیدواژگان: نفس‌الامر، علم عقل فعال، حد ذات، ثبوت عام، علم ذاتی، ملاصدرا.

طرح مسئله

امروزه مباحث مربوط به معرفت‌شناسی، یکی از مهمترین و مطرحترین موضوعاتی است که در فلسفه به آن پرداخته میشود. اینگونه مباحث (بنحو تفصیل امروزی) سابقه‌یی دیرینه در فلسفه اسلامی ندارند هرچند در برخی از مباحث فلسفی و هستی‌شناختی، گاه سخنانی بمیان آمده که اساساً ذیل مسائل معرفت‌شناسی قرار میگیرند. یکی از این موارد، بحث از ملاک و معیار صدق در قضایاست. فلاسفه جملگی معتقدند که معیار صدق قضایا مطابقت گزاره با نفس‌الامر است اما در حقیقت آن، اختلاف نظر دارند. در نوشتار حاضر تلاش میشود تا ضمن بیان سه دیدگاه مشهور درباره ماهیت نفس‌الامر و ارزیابی انتقادات وارد بر آنها، دیدگاه چهارم یعنی نفس‌الامر بودن علم ذاتی تفصیلی خداوند، که ریشه در کلام عرفا داشته و براساس مبانی حکمت صدرایی، مستدل و برهانی میگردد، مبرهن شود. بهمین دلیل پس از بیان سابقه این پژوهش، با ذکر مدخل بحث،

(۱). دانشجوی دکتری دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران؛ zmousavibaygi@gmail.com

(۲). دانشیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)؛ mmusawy@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۳ تاریخ تأیید: ۱۴۰۰/۲/۲۰ نوع مقاله: پژوهشی

DOR: 20.1001.1.15600874.1400.27.1.2.8